

ПРО НАУКОВУ І НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ ЗА 2015-2019 рр. ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 16 грудня 2019 р.

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-6>

ЛУК'ЯНОВА Лариса Борисівна

доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, директор
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана
Зязюна Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У доповіді представлено інформацію щодо кадрового складу Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та динаміку його змін у звітному періоді. Представлено результати науково-організаційної діяльності Інституту за п'ятьма обґрунтованими індикаторами (участь у розробленні законодавчих і нормативно-правових актів в освітній галузі; участь у реалізації державної політики в освітній сфері; міжнародна співпраця; здійснення наукової консультативно-дорадчої діяльності; соціально-мережева діяльність) з відповідними показниками, що мають вияв на трьох рівнях (загальнодержавному, академічному, інституційному). Розкрито результати експериментальної роботи у звітному періоді та зазначено кількість одиниць планової продукції, підготовленої до впровадження; конкретизовано обсяг наукових статей, опублікованих у зарубіжних виданнях (13,6%), виданих іноземними мовами (7%) та у Scopus, Web of Science Core Collection (близько 5%).

Доповідачем розкрито зміст діяльності Центру освіти дорослих та його підструктур, що працюють на базі Інституту; описано результати співпраці із закладами вищої освіти, а також діяльність кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» та Ради молодих науковців, місією якої є «наука в дії»; описано напрями, які потребують більшої уваги, й висвітлено перспективи розвитку Інституту.

Ключові слова: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; науково-організаційна діяльність; наукова продукція; впровадження; міжнародна співпраця.

Шановний Василю Григоровичу,

шановні члени Президії, шановні присутні!

У звітному періоді Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (далі – Інститут) прагнув творчо реалізувати ідеї його засновників, зокрема першого директора, академіка Івана Зязюна.

Історію творять люди. На сьогодні в Інституті працює 41 науковий співробітник, із них 17 – докторів, 19 – кандидатів наук. За останні 5 років кількість науковців зменшилася майже удвічі, натомість кількість докторів наук залишилась практично без змін, підкреслимо, за цей час вченими Інституту захищено п'ять докторських дисертацій – 3 з педагогічних і 2 з психологічних

наук. Сьогодні питома вага докторів наук становить 41,5 %. Середній вік науковців – 48,5 років.

За звітний період усі наукові співробітники підвищили кваліфікацію або пройшли стажування. Десять з них – за кордоном (США, Німеччина, Словаччина, Польща, Угорщина, Об'єднані Арабські Емірати), 2 кандидати педагогічних наук здобули другу вищу освіту. Ми маємо 56 авторських свідоцтв.

Наукова діяльність Інституту здійснюється у п'яти наукових відділах, співробітники яких виконують фундаментальні дослідження, спрямовані на розв'язання актуальних проблем професійного й особистісного розвитку вчителя та інших категорій дорослих в Україні і зарубіжних країнах.

У звітний період в Інституті виконувалися 14 досліджень, із них завершено 13; заплановано проведення двох прикладних досліджень.

Для унаочнення результатів науково-організаційної діяльності Інституту ми представили ці результати за п'ятьма обґрунтованими індикаторами (участь у розробленні законодавчих і нормативно-правових актів в освітній галузі; участь у реалізації державної політики в освітній сфері; міжнародна співпраця; здійснення наукової консультативно-дорадчої діяльності; соціально-мережева діяльність) з відповідними показниками, що мають вияв на трьох рівнях (загальнодержавному, академічному, інституційному), і у такий спосіб, на нашу думку, найбільшою мірою віддзеркалюють наші здобутки.

Щодо першого індикатору – маємо такі результати. Науковцями Інституту підготовлено рекомендації ураховані в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про освіту дорослих» та інших нормативних документах. Розроблено Концепцію розвитку педагогічної освіти; Концепцію розвитку освіти дорослих в Україні, проект Концепції освіти і навчання дорослих в Україні, Концепцію діяльності центрів освіти дорослих. Ініційовано та підготовлено пакет документів для включення професії «Андрагог» до Державного класифікатора професій. Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15 лютого 2019 р. № 259 професію «андрагог» внесено до державного «Класифікатора професій» ДК 003:2010 та розроблено проект кваліфікаційної характеристики професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти до «Довідника

кваліфікаційних характеристик професій працівників».

Щодо другого індикатору – співробітники Інституту пройшли конкурсний відбір і беруть участь у роботі Національного агентства забезпечення якості вищої освіти; є членами експертної групи з оцінювання ефективності наукових установ; науково-методичної роботи з питань освіти МОН України; експертних груп з проведення акредитації освітніх програм; членами консультативної групи з підготовки відкритого конкурсу серед закладів вищої освіти у межах проекту «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом»).

Третій індикатор стосується міжнародної наукової співпраці, яка є важливим напрямом. По-перше, науковці Інституту є членами: Наукової Ради Докторської програми гуманітарних наук за спеціальністю «спадщина і культура миру» Автономного університету Сакатекаса, Мексика; наукових редакційних колегій трьох зарубіжних часописів.

За звітний період відбулася важлива подія – Інститут виступив ініціатором і став одним із засновників громадської спілки «Українська Асоціація освіти дорослих», яка у 2016 р. увійшла до складу Європейської Асоціації освіти дорослих.

Головним здобутком міжнародної діяльності є реалізація міжнародних проектів. За звітні п'ять років науковці Інституту брали участь у 6 міжнародних проектах. Це німецько-українські науково-дослідні проекти: «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і неперервна освіта» в Україні» (2016-2017 рр., м. Аугсбург); «Професіоналізація освіти дорослих», спрямований на підготовку викладачів-андрагогів і педагогічного персоналу для роботи з дорослими (2016-2017 рр.); пілотний проект «Розроблення та впровадження уніфікованої аналітичної системи моніторингу проектів DVV International в Україні»; моніторинговий проект «Регіональні Голоси – Створюємо Мости для Демократії», ініційований Німецькою асоціацією народних університетів (DVV International) (2017 р.); проект «Центр освіти дорослих як осередок навчання демократії в Україні» за підтримки Міністерства закордонних справ ФРН (2018 р.); україно-німецький освітній проект між містами побратимами Ірпінь (Україна) – Борна (Deutschland) «Розвиваємо освіту разом – навчаємось разом – навчаємо один одного» (2018 р.).

Інститут активно співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема, DVV International, Асоціацією міжнародної освіти, Європейським співтовариством з досліджень у галузі освіти дорослих, а також багатьма закладами вищої освіти Польщі, Румунії, Чехії, Угорщина, Мексики тощо.

Напевно, слід сказати і про експорт освітніх послуг – наші науковці були запрошені читати лекції в один із університетів Китаю.

Щодо четвертого індикатора – діяльність Інституту спрямована на співпрацю з профільним Комітетом Верховної Ради України, профільним Департаментом МОН України, Державною службою якості освіти України, а також із Київською міською державною адміністрацією. Відбувається активна співпраця з громадськими організаціями та центрами освіти дорослих.

Щодо п'ятого показника. Інститут представлено у Бібліометриці української науки. Функціонує офіційний веб-сайт Інституту та електронна бібліотека. Усі співробітники мають профіль CV, електронне портфоліо, профіль у ORCID iD.

Інститут представлено у соціальних мережах, зокрема Facebook.

Конкретизуємо і розширимо окремі положення.

Щодо найбільш вагомих наукових здобутків, окрім вже названих проєктів законів і концепцій, до результатів, здобутих за 5 років, слід віднести розроблення:

- **моделей**, зокрема моніторингу якості професійної підготовки фахівців у закладах вищої педагогічної освіти; психологічного супроводу навчання різних категорій дорослого населення; акмеологічної моделі «Я-концепції професійно-культурного розвитку педагога» та ін.;

- **технологій**, зокрема розвитку використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти; розвитку когнітивного досвіду викладачів художньої культури педагогічних закладів вищої освіти; розвитку мовнокомунікативної компетентності майбутніх докторів філософії; формування полікультурної компетентності викладачів закладів вищої освіти; кар'єрного коучингу; створення кар'єрограми педагога та ін.;

- **тенденцій**, зокрема професійного розвитку вчителів у країнах ЄС і США; професійного розвитку дорослих у закладах післядипломної педагогічної освіти; розвитку неформальної освіти окремих категорій дорослих (державних службовців, топ-менеджерів міжнародних організацій) та ін.;

- **методик**, зокрема самооцінки сфер життя; самооцінки кар'єрного розвитку педагога; психологічний опитувальник для виявлення освітніх потреб різних категорій дорослого населення; вивчення потреб дорослих в освітніх послугах; оцінки освітніх послуг в закладах освіти для дорослих та ін.

За результатами завершених фундаментальних досліджень підготовлено та опубліковано інформаційно-аналітичні матеріали, їх надіслано Комітетам Верховної Ради України, Департаменту вищої освіти і освіти дорослих МОН України, Державній службі якості освіти України та іншим організаціям.

У звітному періоді значно розширилися масштаби експериментальної роботи. Завершено 11 експериментів. Загальна кількість експериментальних закладів – 60, з яких 25 – заклади вищої освіти; 7 – заклади післядипломної педагогічної освіти; 16 – заклади загальної середньої освіти. За результатами дослідно-експериментальної роботи у закладах освіти започатковано відкриття центрів освіти дорослих і розроблено примірні документи, що регламентують їх діяльність.

У 2015-2019 рр. вченими Інституту підготовлено до впровадження 75 одиниць планової продукції загальним обсягом понад 655 др. арк., серед яких монографії; посібники, словники, покажчики. 13,6 % наукових статей опубліковано в зарубіжних виданнях, близько 7 % – іноземними мовами, майже 5 % – Scopus та / або Web of Science Core Collection.

Загальна кількість об'єктів, де відбувалось упровадження результатів наукових досліджень – 130, серед них найбільшу кількість становлять заклади освіти, підвідомчі установи НАПН України, а також органи державної влади та місцевого самоврядування; інші установи й організації. Про якісний рівень підготовленої продукції свідчить її відзначення у конкурсах і виставках золотими медалями та дипломами.

Створена наукова продукція та впровадження її результатів дозволили Інституту посісти у Рейтингу університетів і науково-дослідних інституцій України 42 позицію, це друге місце серед установ НАПН після Інституту психології імені Г.С. Костюка. Загальний h-індекс Інституту за версією Google Scholar становить 57, а i10-індекс – 241.

В Інституті здійснюється систематична робота з моніторингу впровадження результатів науково-дослідних робіт. На сайті Електронної

бібліотеки НАПН України розміщено майже 2,5 тис. ресурсів наших науковців, зафіксовано понад 116 тис. завантажень.

На всіх сторінках сайту Інституту встановлено цифровий код відстеження Google Analytics, що дає можливість проглядати звіти в реальному часі.

Інститут є засновником та співзасновником чотирьох періодичних фахових видань. Отримано дозвіл на видання п'ятого часопису.

Упродовж п'яти років Інститут був організатором та співорганізатором 190 масових заходів різного рівня, з яких понад 57 – міжнародних. Широке визнання серед наукової педагогічної громадськості здобули циклічні заходи – українсько-польські форуми, науково-практичні конференції, які було започатковано понад 20 років тому.

Із 2015 р. на базі Інституту працює Центр освіти дорослих, підструктурами якого є: Центр підвищення кваліфікації (є ліцензія МОН України – для працівників закладів вищої освіти України всіх рівнів акредитації, керівників і фахівців навчальних центрів підприємств, організацій та установ, персоналу центрів освіти дорослих, громадських активістів); Психологічний консультативно-тренінговий центр (для надання психологічної допомоги різним категоріям дорослого населення, зокрема індивідуально-психологічних консультацій наукових, науково-педагогічних працівників та інших категорій населення, методичних консультацій психологів і керівників шкіл, проведення психодіагностичних занять з профорієнтації та професійного самовизначення, тренінгів особистісного розвитку тощо); Центр професійної порівняльної педагогіки; Центри педагогічної майстерності; Мовна школа для дорослих; Дистанційна школа демократії та громадянського суспільства.

Інститут активно співпрацює із закладами вищої освіти України, результатом чого є підписані угоди. Особливим результатом цієї співпраці є створення спільних науково-методичних лабораторій. Сьогодні вже розпочали свою діяльність чотири такі лабораторії, зокрема андрагогіки; техніки голосу, теорії і практики навчання дорослих – із закладами вищої освіти Вінниці, Харкова, Житомира. Діяльність лабораторій спрямована на вирішення питань професійного розвитку та саморозвитку вчителя, удосконалення психолого-педагогічної взаємодії і педагогічної майстерності вчителя, розвитку освіти дорослих.

У 2016 р. на базі Інституту створено Кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», яка розпочала свою роботу відповідно до Угоди між ЮНЕСКО та Національною академією педагогічних наук України. Метою діяльності Кафедри є здійснення і координація досліджень, які виходять за межі планової наукової роботи, а також збір інформації, аналіз світових тенденцій в освіті, статистика, систематизація документації з проблем педагогічної освіти і освіти дорослих. Започатковано видання щорічника Кафедри ЮНЕСКО

Інститутом було ініційовано створення у 2016 р. Ради молодих науковців, місією якої є «наука в дії», тобто, окрім виконання планових наукових досліджень, її члени активно займаються практикоорієнтованою освітньо-дослідною діяльністю за двома напрямками: міжнародна проектна діяльність і надання освітньо-консультативних послуг на волонтерських засадах.

Велика увага приділяється підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. З вересня 2016 р. на підставі ліцензії МОН України розпочато підготовку докторів філософії за освітньо-науковими програмами зі спеціальностей 011 і 053. В Інституті діють дві спеціалізовані вчені ради. Раду з психології відкрито у звітний період. За п'ять років захищено 32 докторські і 54 кандидатські дисертації.

У 2015-2019 рр. відбулося 64 засідання вченої ради Інституту, на яких було розглянуто питання щодо його функціонування та розвитку.

Успішно розвиваються п'ять наукових шкіл.

Інститут здійснює активну науково-просвітницьку діяльність. Зокрема, ми є постійними дописувачами «Педагогічної газети», газет «Освіта», «Освіта України», «Слово Просвіти» «Світ», «Дзеркало тижня» та інших видань. Виступаємо на радіо, телебаченні, започатковано цикл передач на радіо про освіту дорослих.

Звісно, у діяльності Інституту є напрями, які потребують більшої уваги.

Щодо перспектив розвитку Інституту.

1. Системна діяльність, спрямована на педагогізацію суспільства.
2. Підготовка проектів законодавчих і нормативно-правових актів з проблем педагогічної освіти і освіти дорослих.
3. Розширення співпраці з міністерствами, відомствами, територіальними громадами з питань

освіти впродовж життя, а також розвиток співпраці з міжнародними організаціями.

4. Розроблення проєкту Національної стратегії освіти впродовж життя в Україні на 2020-2030 рр.

5. Створення науково-методичного забезпечення професійного і особистісного розвитку вчителя Нової української школи.

6. Створення моделі мережевої взаємодії Інституту із закладами післядипломної освіти; громадськими організаціями, центрами освіти дорослих.

7. Продовження та започаткування нових практикоорієнтованих напрямів дослідження з

проблем педевтології, андрагогіки, порівняльної педагогіки.

Таким чином, завдання, заплановані до виконання у звітний період, виконано.

Дозвольте висловити щиру вдячність відділенню професійної освіти і освіти дорослих Н.Г. Ничкало, Президії Академії, Президенту Академії В.Г. Кременю за розуміння, підтримку і опіку. Особлива подяка усім підвідомчим установам НАПН України, загалом усім, хто ці роки були разом з нами, допомагали, вірили в нас, критикували, давали слушні зауваження і поради.

Дякую за увагу!

ON THE SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC AND ORGANIZATIONAL ACTIVITY OF IVAN ZIAZIUN INSTITUTE OF PEDAGOGICAL AND ADULT EDUCATION OF NAES OF UKRAINE OVER THE PERIOD 2015-2019 AND ITS DEVELOPMENT PROSPECTS

*Scientific report at the Meeting of the Presidium of the National
Academy of Educational Sciences of Ukraine, December 16, 2019*

Larysa Lukianova

*DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director, Ivan Ziaziun Institute of
Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The information about the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of NAES of Ukraine staff members and dynamics of change over the reporting period is provided in the report. The results of scientific and organizational activity of Institute according to five substantiated criteria (participation in the development of education legislative and regulatory acts; participation in state education policy implementation; international cooperation; scientific consulting; social networking activity) with relevant indicators manifested on three levels (state, academic, institutional) are presented. The findings of experimental work over the reporting period are submitted and the planned scientific works prepared for implementation are reported; the rate of scientific papers published in foreign publications (13.6 %), in foreign languages (7 %) and indexed in Scopus and Web of Science Core Collection (about 5 %) is specified.*

The reporter reveals the importance of Adult Education Centre activity and its departments working in the Institute; analyses the outcomes of cooperation with higher education institutions and the UNESCO Chair activity on "Continuous professional education of the XXI century" as well as Young Scientists Council activity with its mission "science in action". The spheres in the activity that may require more attention are determined and prospects for the Institute's development are introduced.

Keywords: *Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of NAES of Ukraine; scientific and organizational activity; scientific works; implementation; international cooperation.*

Дата публікації: 23 грудня 2019 р.